Araştırma Makalesi

Milliyetçiliğin Epistemolojisi

İsmail ERDOĞAN*

Öz

Milliyetçilik, yaklaşık üç yüzyıldır insanlığın gündeminde yoğun bir şekilde yer almakla birlikte kökeni çok daha eskilere dayanan bir fikir akımıdır. Ancak bu akım, 1789 Fransız Devriminden sonra Avrupa milletleri ve ardından da Osmanlı İmparatorluğunu oluşturan uluslararası hızla bir şekilde yayılmıştır. Türkler arasında ise İslamcılık, Osmanlıcılık ve Batıcılık akımlarından sonra rağbet görmeye başlayan milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte devletin resmi ideolojisi haline gelmiştir. Bu çalışmada, felsefi bir problem olarak ele alınacak olan milliyetçiliğin ontolojik ve epistemolojik açıdan bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kavramlar: Millet, Milliyetçilik, epistemoloji, ontoloji, Fransız Devrimi

An Epistemology of Nationalism

Abstract

Nationalism, although it has been in the agenda of mankind rather intensively for the past three centuries, is a movement of thought that dates back to much older times. Yet, after the French Revolution in 1789, this movement, spread with a fast pace among the European nations at first and later among the nations that constituted the Ottoman Empire. Nationalism found favour among Turks after Pan-Islamism, Ottomanism and Westernism but more specifically became the official ideology of the state after the establishment of the

Atıf/Reference: İsmail Erdoğan, "Milliyetçiliğin Epistemolojisi", *Farabi Felsefe ve Din Bilimleri Dergisi*, S.3, 2021, 1-10.

republic. This study deals with nationalism as a philosophical problem and aims to make an ontological and epistemological evaluation of it.

Keywords: Nation, nationality, epistemology, ontology, French Revolution

Giriş: Milliyetçiliğe Felsefi Bakış

En genel anlamda milliyetçilik, belirli bir coğrafyada ortak kültüre sahip olan toplulukların, siyasi ve tarihi meşruiyetiyle yüceltilmesini hedefleyen siyasal, sosyal, kültürel, dini düşünce ve yaklaşımlarla milli devletin güçlenmesini en önemli hedef sayan bir anlayış olarak tanımlanabilir. Bu fikrin kökenleri çok daha eski dönemlere kadar gitse de, ideolojik olarak milliyetçiliğin 1789 Fransız İhtilali'nden sonra geliştiği kabul edilir.

Türk milliyetçiliğinin kökenini, Türklerin tarih sahnesine çıkışına kadar dayandıran araştırmacılar bulunmakla birlikte, bu düşüncenin oluşum ve yayılma sürecinin Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarının başlangıcı olduğunu kabul edenler de vardır. Avrupa'da Fransız İhtilali'nden sonra yaygınlık kazanan vatan, millet, hürriyet ve eşitlik gibi kavramların Osmanlı tebaası arasında yayılmaya başlaması sonucu diğer milletlerin bağımsızlıklarını ilan ederek imparatorluktan birer birer ayrılmalarından sonra, buna tepki olarak Türk milliyetçiliği düşüncesi oluşmaya başlamıştır. Kaybedilen topraklardan, özellikle Rumeli ve Kafkaslardan imparatorluğa binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. Göçle gelenler arasında bulunan aydınlar, Türk milliyetçiliğinin gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır. Bu aydınların hedefi, Osmanlı coğrafyası başta olmak üzere Ortadoğu, Sovyet toprakları ve diğer bölgelerde yaşayan Türkçe konuşan toplulukları ortak kan bağı ve dil temelinde birleştirmek idi. Bu aydınlardan Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu ve Mehmet Emin Resulzade gibi düşünürler Rusya'da yetişmiş ve daha sonra da Türkiye'ye gelmiş aydınlardır. Bu düşünürlerden Yusuf Akçura'nın 1904 de yazdığı "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı eseri, o dönemde Türkçülüğün manifestosu olarak kabul edilmiştir.¹

Türkiye'de ise milliyetçiliğin teorisyeni olarak Ziya Gökalp gösterilmektedir. Onun milliyetçiliği, millet tanımında ifadesini bulmaktadır. Gökalp'e göre millet, dil, din, ahlak ve

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, ismailerdogan@firat.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-1939-8429>.

güzellik duygusu (estetik) bakımından müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden oluşan bir topluluktur.²

Problemin Ele Alınışı

Bilim ve fikir adamlarının özellikle 19. Yüzyıldan itibaren yoğun olarak tartışmaya başladığı milliyetçilik ülküsü, daha çok siyasi, ahlaki ve felsefi boyutları ile ele alınmıştır. Bu yüzyılda, milliyetçiliğe sempati ile bakan ‘partizan’ yaklaşım ile milliyetçiliğe karşı çıkan ‘eleştirel’ yaklaşım olmak üzere iki farklı görüşü savunan düşünürler olsa da bunların ortak özelliği, milliyetçiliğin doğallığını sorgulamadan kabullenmeleri ve onu toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir parçası olarak algılamalarıdır.³

Milliyetçiliğin objesini oluşturan temel kavram millet kavramıdır. Millet, felsefî bir bakış açısıyla ele alındığı andan itibaren ontolojik bir gerekçe olarak görülmeye başlanmıştır. Bu ontolojinin vasıflarını açıklayan şey ise kültür öğeleridir. Bu durumda kültür öğelerinin vasıflandırdığı aitlik biçimine de milliyet denilmektedir. O hâlde millet ontolojisinin bilgisi yani epistemolojisi de milliyet olmaktadır. Konu böyle ele alındığında milliyetçilik fikri, felsefileşmiş ve rasyonelleşmiş olarak yeni anlamlar kazanmaktadır.⁴ Hakkında bilgi sahibi olunması gereken ontolojik bir kavram olmasından hareketle milliyetçilik de epistemolojinin alanına girmiş olmaktadır. Milliyetçiliğin yaslandığı millet kavramı içerisinde, her ne kadar farklı milletler olsa da, olgusal açıdan hepsinin evrensel değerler tanımına oturması ve birbirine benzeyen kategorik betimlemelerin benzer pratikler yaratacağı beklentisi kaçınılmazdır.⁵

Jacques Derrida’nın “Millet ve Felsefi Milliyetçilik” başlıklı seminerleri milliyetçiliğin felsefi çerçevesini çizmeye çalışırken, J. G. Herder ve Fichte gibi Alman düşünürleri de milliyetçiliği kültürel ve felsefi açıdan ele almışlardır. Örneğin Herder’e göre her millet, ayırt edici bir dil, kültür ve halk ruhu tarafından şekillenmiştir. Buna göre kültürel milliyetçilik,

¹ Kübra Küçükşen, “Cemil Meriç’e Göre Milliyetçilik ve Birlikte Yaşam”, Sutad, Bahar 2018; (43), s. 586.

² Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, İstanbul: Türk Kültür Yayınları, 1975, s. 80.

³ Senem Sönmez Selçuk, “Dünden Bugüne Milliyetçilik: Küresel Dünyada Yükselen Sesler”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt/Vol: 12 - Sayı/No: 3, s. 120-121.

⁴ M. Fatih Doğrucan, “Türk Milliyetçiliğinde Felsefi Metodoloji Açısından Sorun Tespiti”, Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi Volume III/ Issue I, s. 186-87.

⁵ Benedict Anderson, Hayali Cemaatler-Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması. (Çev. İskender Savaşır), İstanbul: Metis Yayınları, 1995, s. 19.

insan topluluklarının ya da milletlerin sahip oldukları özellikler ve nitelikleri itibariyle belli bir kültür formuna dayanır. Buna bağlı olarak tek tip bir milliyetçilik yerine milliyetçilik çeşitlerinden söz edilebilir.⁶

Çağdaş milliyetçilik teorilerinin erken dönem temellerini meydana getiren bu yaklaşımlar, milletleri doğal bir öze sahip, tarihin her devresinde görülmüş topluluklar olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamaya göre millet; kolektif bir farkındalık hâlini ifade ederken, milliyetçilik bu farkındalığın siyasal izdüşümünü teşkil eden bir ideoloji olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında milliyetçilik, milletleri tarih sahnesinde daldıkları derin uykudan uyandıran ideolojiler olarak değerlendirilebilir.⁷

Batı'daki gelişmelerin etkisiyle Türkiye'de de milliyetçiliğin felsefi bir bakış açısıyla ele alınması hususunda olumlu ve olumsuz birtakım görüşlerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Örneğin, Ziya Gökalp "Türkçülüğün Esasları" adlı yapıtında milliyetçiliğin dil, ahlak, güzel sanatlar, hukuk, din ve ekonomik gibi açılar yanında, felsefî izahını da yapmaya çalışmıştır. Onun yapmış olduğu tanımlamaya göre milliyetçilik, sadece siyasal bir akım değil yaşam felsefesine dönüşmeyi hedef alan bir ideolojidir.

Milliyetçiliğe olumlu bakanlardan biri de Cumhuriyetin ilk yıllarında milliyetçilik fikrini felsefi açıdan ele alan M. Saffet Engin'dir. Engin'e göre insanın maddî benliğinin yanında bir de aklı bulunmaktadır. Bu akıl, maddî benliğin ıstırap ve esaretinden kurtulmak için bir mücadeleye girer. Bu mücadele, varlığın ve gelişmenin esası olduğundan, yüksek bilince sahip şahsiyetler bu derunî mücadelede yeni bir sistem meydana getirmeye çalışırlar. Asıl milliyetçilik ideali ise böyle bir mücadele sonucu ortaya çıkar. Milletlerin manevî şahsiyetleri de böyle bir mücadeleden teşekkül eder. Manevî şahsiyet, fertler üzerinde adeta "millî benlik" ya da "maşerî vicdan" olup, şuurlu, kudretli ve müstakil bir güç kaynağıdır. İşte bu millî benlik, millî vicdan demek olan millet hâline dönüşmektedir. Milliyetçilik ise bu büyük varlığı (milleti) sevmek, onunla kaynaşma ve ona hizmet etme ülküsüdür.⁸

Ziya Gökalp ve M. Saffet Engin, milliyetçilik konusundaki görüşleri ile modern Türk milliyetçiliğinin önde gelen temsilcilerindendir. Çağdaş medeniyetin başlıca karakterinin

⁶ Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2010, s. 1104.

⁷ Ruhtan Yalçın, "Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi: 69 (1), s. 194-95.

milliyetçilik olduğunu savunan Engin'e göre Avrupa'da milliyetçilik cereyanı iki safhada değerlendirilmelidir. Birinci safha, sosyal ve iktisadi şartlar altında meydana gelen menfaate dayalı milliyetçiliktir. İkinci safha ise milliyetçiliğin felsefesini yapmak olan millî idealizm safhasıdır. Bu teorinin önemli kuramcılarında birisi Alman filozofu Fichte'tir. Fichte, Fransız İhtilali'nin önemli kavramlarından olan akıl yerine iradeyi, tabiat yerine hürriyeti, barış yerine mücadeleyi, insaniyet yerine milliyeti, Fransız inkılâbı yerine ise Alman hâkimiyetini koymuştur. Engin'e göre Türk milliyetçiliğinin felsefi olarak değerlendirilmesinde Fichte'nin görüşlerinin dikkate alınması gerekir.⁹

Milliyetçiliğe olumsuz tavır takınan düşünürlerimizden biri olan Baha Tevfik ise milliyetçiliğe bireyselci düşünüş doğrultusunda önemli eleştiriler getirmektedir. Ona göre, vaktinde makul görülen bazı milliyetçilik söylemleri, gereksiz söylemler olup onları canlandırmaktan ziyade tarihin derinliklerine gömmek lazımdır. Eğer ırki özelliklerimiz, takdir edilesi gereken özellikler olsaydı, bugün bu hâlde olmazdık. Irki özelliklerimiz dikkate alındığında görülecektir ki Balkan Savaşlarındaki yenilgilerimizin sebebi milliyetten uzaklaşmamız değil, milliyete saplanıp kalmamızdır. İlerlemiş bir zihin, ihtiyaç duyduğumuz en önemli şeydir ve bunun için de milliyetten sıyrılmamız gerekir.¹⁰

Milliyetçiliğin Epistemolojisi

Milliyetçiliğe felsefi açıdan bakan olumlu ve olumsuz görüşlere kısaca değindikten sonra Milliyetçiliğin epistemolojisi üzerinde de kısaca durmak yerinde olacaktır.

Epistemoloji kelimesi, Yunanca “bilgi” anlamına gelen “episteme” ile “bilim ve açıklama” anlamına gelen “logos” kelimesinin birleşmesinden meydana gelmiş bir kavramdır. Epistemoloji kelimesini “bilgi bilimi” veya “bilgi felsefesi” şeklinde Türkçeye çevirebiliriz.

⁸ M. Saffet Engin, *Kemalizm İnkılâbının Prensipleri*, C. II, Ankara: Cumhuriyet Matbaası, 1938, s. 52.

⁹ S. Hayri Bolay, “Cumhuriyet Dönemi Düşünce Hayat”, *Türkler/Cumhuriyet*, (Editörler: H. Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 743.

¹⁰ Baha Tevfik, *Felsefe-i Ferd*, (Sadeleştiren: Burhan Şaylı), Altıkkırkbeş Yayınları, İstanbul, 1992. s. 89-92.

Epistemolojinin inceleme konusu bilimdir. Yani epistemoloji, bilginin doğası, bilginin temel özellikleri, bilginin kaynağı, bilgi elde etmede kullanılan yöntemler, bilimsel kavram ve teorilerin yapılarını ve teşekkül süreçlerini incelemektedir.¹¹

Bilginin ne olduğu, ne gibi bilgi türlerinden söz edilebileceği, bilginin doğruluk derecesi ile bilginin doğruluğunun neye dayandığı, ne tür bilgilerin açık ve seçik olduğu ya da olabileceği gibi sorular ilkçağlardan itibaren sorulmaya başlanmış ve yeni soru ya da sorunlar katılarak günümüze kadar devam etmiştir.

Epistemolojinin sosyal bilimlerde kullanılması ise, sosyal faktörlerin bilgi üretmedeki etkisini araştırma şeklinde başlamıştır. Sosyal epistemoloji olarak da adlandırılan bu etkinlik, kişinin bilmeye başlamasının sürecini izler. Ardından da toplumun entelektüel hareketliliğini takip ederek onların ulaştığı bilgi varlığını, bilgi üretkenliğini ve bu bilginin bilimsellik derecesini inceler.

Sosyal epistemoloji, ele aldığı bilgiyi, durum analizi ve bilgi biriminin analizi olmak üzere iki şekilde inceler. Durum analizi, bilgi elde etmek için takip edilmesi gereken metotların ele alınmasıyla ilgilidir. Bilgi biriminin analizi ise bilginin organizasyonu ile bilgi elde etme araçlarının tespiti ve sınıflandırılmasını geliştiren metotların analiz aşamasıdır.¹²

Epistemolojik açıdan bakıldığında 1918-1945 yılları arasında milliyetçilik ile ilgili çalışmaları iki tür kategoriye ayırmamız mümkündür. Bunların ilki, farklı milliyetçiliklerin gelişme öyküsünü konu edinen çalışmalardır. İkinci tür çalışmalarda ise ağırlıklı olarak milliyetçilik tipolojileri üzerinde durulmuştur. Araştırmacıları tipoloji üretmeye iten neden, tanımla ilgili sorunlar ve bir milliyetçilik kuramı üretmenin zorluklarıyla yüzleşmekten sakınmaları olarak açıklanmaktadır. Tipolojiler üzerinde araştırma yapan düşünürlerden biri olan Hans Kohn, kurumsal, akılcı, iyimser ve çoğulcu olarak nitelendirdiği “Batılı” milliyetçilik biçimi ile organik ve mistik olan, keskin ve otoriter olarak nitelediği “Doğulu” milliyetçilik türü arasında bir ayrım yaparak bir tür epistemoloji yapmaya çalışmıştır.¹³

¹¹ Cevizci, s. 569; Jean-Claude Simard, “Epistemoloji”, (Çev: Ramazan Adıbelli), Bilimname II, 2003/2, s. 13-14.

¹² Gülcan Palo, “Bilginin Toplumsallaşması ve Sosyal Epistemoloji”, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences Sayı/Number 51, Aralık/December, 2013, s. 80-81.

¹³ Küçükşen, s. 585.

Batı dünyasında yapılan çalışmaları da dikkate alarak Türk milliyetçiliğine epistemolojik açıdan baktığımızda, bu fikrin evreni, olayları, olguları anlamada bir duruş biçimi olduğunu söyleyebiliriz. Bunun ontolojik temelini Türk milleti ve onun üretmiş olduğu kültür oluşturmaktadır. Kültür eksenli bu milliyetçilikte, hem bir millete hem de kolektif bir aidiyete sahip olma söz konusudur. Millet olgusu, bireylerin kolektif aidiyet evrenlerine göndermede bulunduğu gibi dünyadaki diğer aidiyet evrenleri içerisinde de farklılaştırıcı bir unsurdur. Başka bir deyişle milliyetçilik toplumun “millet” ve “milli kimlik” zeminindeki siyasal formunun düşünsel niteliğidir. Millet, bünyesinde yer alan bütün farklı ideolojik kabulleri, sınıfları, sosyal grupları ve kültürleri içine alarak hepsini aynı siyasi ve toplumsal formda temsil eder.

Epistemolojik olarak incelendiğinde, bütün olgu ve olaylarda olduğu gibi milliyetçiliğe de nesnel (objektif) ve öznel (sübjektif) bakış açısından bakmak gerekir.

a) Nesnel (objektif) bakış açısı: Nesnellik de denilen bu bakış açısı, bir şeyin mahiyetinin olduğu gibi ortaya konması demektir. Nesnellik, bir kişinin ele aldığı olguyu olabildiğince kendi görüşlerinden bağımsız veya değişik açılardan görebilmesidir. Bu ilke bilimsel düşünmenin temel ilkelerinden birisidir. Çünkü bilimsel düşünce akılcı (rasyonel) olup her türlü mistik ve doğaüstü görüşlerden kaçınır ve ona karşı kendi metotlarını oluşturur.

Bu bakış açısına göre milliyetçilik kavramının objektif olarak tanımlanması önemlidir. Başka bir ifadeyle milliyetçiliğin özne tarafından nasıl algılandığı değil, bizzat milliyetçiliğin ne olduğu önem arz etmektedir. Milliyetçiliğe bu açıdan bakmak suretiyle elde edilen bilgi, felsefi bir kavramla önsel (apriori) bilgi olarak da görülebilir. Çünkü önsel bilgi, tecrübelerden önce gelen bilgi demektir. Leibniz’in deyişiyle önsel bilgi, doğuştan getirdiğimiz potansiyel (kuvve) bir hâlde bulunan bilgidir.¹⁴ Bu yaklaşımı dikkate aldığımızda milliyetçilik duygusunun, sonradan elde edilmeyip insanın doğuştan getirmiş olduğu bir özellik olduğunu söylemek mümkündür.

Objektif bakış açısına göre milliyetçilik gibi ülküler, insanın doğasında bulunmaktadır. Bu fikirler bilinçli bir şekil almadan önce, içinde bulunduğu toplumun ruh birliğinde bilinçsiz bir şekilde zaten mevcuttur. Toplumda bilinçsiz bir hâlde bulunan

¹⁴ S. Hayri Bolay, Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004, s. 330.

fikirleri şuurlu bir hâle getirmek ve o ana kadar gizli bir hazine gibi saklanmış olan bu gerçekten bir mefkûre oluşturmak ise mütefekkirlerin görevidir. Mütefekkirler, önce dağınık bir vaziyette olan bir topluluğu birbirine kenetlenmiş bir duruma getirmek suretiyle, o milletin fertlerinde zaten mevcut olmakla birlikte henüz dışarı vurmamış olan milli bilincin ortaya çıkmasını sağlamaktadırlar. Başka bir deyişle toplumların bilinçaltında zaten var olan milliyet ülküsü, bulunduğu bilinçaltından bilinçli bir duruma geçirilmek suretiyle ortaya çıkar. Mesela, Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük gibi ülküler doğmadan önce de Osmanlı devleti, İslam ümmeti ve Türk milleti zaten vardı. Tıpkı, Avrupa’da büyük sanayi işçilerinin bir araya gelerek sosyalizm ülküsünü ortaya çıkarmadan önce de işçi sınıfının dağınık bir vaziyette de olsa var olması gibi.

Ziya Gökalp’e göre bir toplulukta varlık şuurunun “Ben varım!” diyerek ortaya çıkabilmesi için, siyaset, din, dil ve benzeri birtakım özellikleriyle birlikte bilinç olarak önceden var olması gerekir. Bundan dolayı eğer bir milletin bilincinde örgütlü bir topluluk olma şuru uyanmamış ise o toplumdan milli bir ülke oluşturmak çok zordur. Zira var olan bir örgüte dayanmayan topluluklardan, yeni bir ülke doğması şöyle dursun, aslında böyle bir topluluğun bir araya gelmesi bile mümkün değildir. Çünkü ancak var olan ve genişleme imkânı bulunan bir şey genişleyebilir.¹⁵

Nesnel açıdan bakıldığında, milliyetçilik hakkında bilgi elde etmede de birtakım sorunların kendisini göstermesi doğaldır. Bu sorunlardan birisi, milletlerin belirlenmesi için gereken kesin sınırların nasıl çizileceğidir. Mesela bir kişinin, belli bir millete ait sayılan bazı özellikleri taşımasına rağmen başka bir millete ait özelliklerini de taşıyor olması muhtemeldir. Bu durumda bireyin ve grupların hangi millete ait olacakları durumu karmaşık bir hâle gelmektedir.¹⁶ Bir diğer sorun ise epistemolojik olarak doğru bilgiye ulaşmak için zihnin kendisini duyulardan kurtararak işe başlaması gerektiğidir. Hâlbuki duyularımız, gerçekliğin doğasını olduğu gibi bize vereme hususunda yanılgıya düşebilir.¹⁷ Bundan dolayı bu tür değerlendirmelerde her zaman doğru bilgiye ulaşmak mümkün olmayabilir.

¹⁵ Ziya Gökalp, *Kültür ve Medeniyet Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, (Yayına haz: Eyüp Tosun), Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları, 2013, s. 176-177.

¹⁶ Ömer Fuad Kahraman, “Paul Brass ve Seçkin Etnik Milliyetçilik Anlayışına Eleştiriler”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 20 (35): 27-35, 2018, s. 27-28.

¹⁷ Rene Descartes, *Meditasyonlar*, (Çev: İsmet Birkan), Ankara: Bilgesu Yayınları, 2007, s. 28-30.

b) Öznel (sübjektif) bakış açısı: Öznel bakış açısı, milliyetçiliğin ne olduğundan çok bir düşünürün milliyetçilikten ne anladığıdır. Bu anlayışta bir fikri savunan kişilerin kendi görüşleri devreye girmekte ve milliyetçilik hakkında değişik görüşler ortaya çıkmaktadır. Çünkü kişilerin bir olaya veya olguya bakış açıları ile bilgi elde etme hususundaki kabiliyetleri farklı olduğu için, elde edilen bilgi ve kanaatler de değişiklik arz etmektedir. Bundan dolayıdır ki milliyetçilik ve Türk milliyetçiliği fikri hakkında etnik, dil, kültür ve diğer özelliklere bağlı olarak meydana gelen farklı görüşler ileri sürülmektedir.

Milliyetçilik hakkında öznel bir çerçeveden bakmak suretiyle elde edilen bilgiyi, epistemolojik açıdan sonsal (aposteriori) bilgi olarak kabul edebiliriz. Çünkü sonsal bilgi, önsel bilgi gibi bir kavramın içinde bulunan bilgi olmayıp, deney ve tecrübeler sonucu ortaya çıkan bilgi demektir.¹⁸ Bu görüşü savunanlara göre milliyetçilik, milletlerin ayırt edici özellikleri dikkate alınarak sonradan meydana getirilmiş bir fikirdir.

Sübjektif tanımlamanın karşılaştığı önemli bir zorluk, sosyal grupların belli bir etnik gruba aidiyet hissetmelerinin nasıl ortaya çıktığı sorusuna tam olarak cevap veremeyişindedir. Örneğin, bu fikri savunanlar arasında, milliyetçiliğin bireylerin doğuştan getirdikleri duygulardan oluştuğunu ileri sürünler olduğu gibi, millet olma saiklerini, milleti oluşturan bireylerin hislerine bağlayanlar da vardır. Bu durumda, olay ve olgular arasındaki etkileşimin kişilerin arzu ve isteklerine göre değil, gözlenen olgulara ve doğrulama yoluyla elde edilen bilgilere itibar edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Epistemolojik olarak bakıldığında, yukarıda verilen bilgi ve bakış açılarının hangisinin tercih edilmesi gerektiği görüşü tartışmalı bir durumdur. Ancak şunu belirtelim ki, bazı düşünürlere göre bu tanımlamalar arasından tercih edilen görüşün, nesnel (objektif) bakış açısı olduğu söylenebilir. Zira nesnel (objektif) bir milliyetçilik anlayışının, analiz etme ve kesinlik belirtme yönlerinden öznel (sübjektif) milliyetçilik anlayışından bir çok hususta üstünlükleri ve genel geçerlikleri vardır. Bundan dolayı milliyetçilik duygusunun, sonradan meydana gelen bir duygu olmayıp insanın fıtratından kaynaklanan bir duygu olduğu kanaatine varabiliriz.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Bedia, Felsefe Terimleri Sözlüğü, Ankara: Savaş Yayınları, 1984.
- Anderson, Benedict, Hayali Cemaatler-Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, (Çev. İskender Savaşır), İstanbul: Metis Yayınları, 1995.
- Bolay, S. Hayri, "Cumhuriyet Dönemi Düşünce Hayat", Türkler/Cumhuriyet, (Editörler: H. Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.
- Bolay, S. Hayri, Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Cevizci, Ahmet, Felsefe Sözlüğü, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2010.
- Descartes, Rene, Meditasyonlar, (Çev: İsmet Birkan), Ankara: Bilgesu Yayınları, 2007.
- Doğrucan, M. Fatih, "Türk Milliyetçiliğinde Felsefi Metodoloji Açısından Sorun Tespiti", Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi Volume III/ Issue I.
- Engin, M. Saffet, Kemalizm İnkılâbının Prensipleri, C. II, Ankara: Cumhuriyet Matbaası, 1938.
- Gökalp, Ziya, Kültür ve Medeniyet Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, (Yayına haz: Eyüp Tosun), Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları, 2013.
- Gökalp, Ziya, Türkçülüğün Esasları, İstanbul: Türk Kültür Yayınları, 1975.
- Kahraman, Ömer Fuad, "Paul Brass ve Seçkin Etnik Milliyetçilik Anlayışına Eleştiriler", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 20 (35): 27-35, 2018.
- Küçükşen, Kübra, "Cemil Meriç'e Göre Milliyetçilik Ve Birlikte Yaşam", Sutad, Bahar 2018; (43).
- Palo, Gülcan, "Bilginin Toplumsallaşması ve Sosyal Epistemoloji", Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences Sayı/Number 51, Aralık/December, 2013.
- Selçuk, Senem Sönmez, "Dünden Bugüne Milliyetçilik: Küresel Dünyada Yükselen Sesler", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt/Vol.: 12 - Sayı/No: 3.
- Simard, Jean-Claude, "Epistemoloji", (Çev: Ramazan Adıbelli), Bilimname II, 2003/2.
- Tevfik, Baha, Felsefe-i Ferd, (Sadeleştiren: Burhan Şaylı), Altıkkırkbeş Yayınları, İstanbul, 1992.
- Yalçın, Ruhtan, "Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi: 69 (1).

¹⁸ Bedia Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü, Ankara: Savaş Yayınları, 1984, s. 158.